

การวิเคราะห์รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา

An Analysis of Governing Form on Buddhist Approach

พระครูพุทธมโหิต (รณชัย สุมิโต (ทัตสนานันท์)), สุกิจ ชัยมุสิก, ชวลิต ไทรสินธุ์¹

และ ปัญญา คล้ายเดช²

Phrakhru Pathumthamasophit (Ronachai Sumitto (Thatsanathon)),

Sukit Chaimusik, Chawalit Lairin

and Panya Klaydesh

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น²

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: p_anya_74@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยแบบศึกษาวิเคราะห์ (Critical Study Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารงานวิจัย รวมทั้งหลักธรรมในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปกครองตามแนวพุทธ รวมทั้งผลงานทางวิชาการในรูปแบบการปกครองในทางพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสรุปผลแล้วนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่กลุ่มชนผู้ปกครองมีความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกัน และมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องดำรงรักษาความสามัคคีไว้ รัฐแห่งธรรม คือ รัฐที่มีระบอบการปกครองที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างลงตัว มีพัฒนาการที่เกื้อหนุนและมีคุณูปการต่อกันรวมทั้งเป็นรัฐที่มีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองคือมีผู้นำที่ใฝ่ในธรรม ตลอดจนประชาชนทั้งหลายก็นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามายึดถือปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในชีวิตมีระบอบ “สังฆาธิปไตย” ถือเป็นระบบการปกครองที่มีอำนาจการปกครองสูงสุด คือ “อำนาจนิติบัญญัติ” “อำนาจบริหาร” และ “อำนาจตุลาการ” เป็นของ “คณะ” หรือ “หมู่สงฆ์” และใช้หลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นหลักในการปฏิบัติ

คำสำคัญ: รูปแบบ; การปกครอง; พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to analyze the Governing Form in Buddhism. It was a qualitative study collecting the data from primary and secondary document analyze and present by content Analysis.

The result of research were found that: the Governing Form in Buddhism is Samaggidhamma, form of government are unsubstantiated efforts and discipline is maintained unity. State of Dhamma is a regime that has related to Buddhism, with development, support and contribute to each other. The state must have a leader who set a good example and a leader in pursuing justice as well as the public, to Bring to adhere to the principles of religion pose a peaceful life. The principle of Sanghadhipateyya (sovereignty of Sangha) are the highest domination by “The Legislature power, The Executive pover and The Judiciary power”

Keywords: Form; Government; Buddhism

1. บทนำ

พระพุทธศาสนากำเนิดขึ้นมา โดยมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ประกาศพระศาสนา จนกระทั่งมีพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ที่เรียกว่า พุทธบริษัท สังคมพุทธจึงกำเนิดขึ้นมา ดังนั้น จึงต้องมีการบริหารหรือการปกครองเกิดขึ้น การบริหารพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม และบัญญัติพระธรรมวินัยใช้เป็นกฎระเบียบในการปฏิบัติตน พระธรรมวินัยจึงถือเป็นธรรมนุญสูงสุดในการปกครองสงฆ์ในการปกครองส่วนระบบการปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงวางรูปแบบเอาไว้ คือ “สังฆาธิปไตย” อันหมายถึง

ระบอบที่ให้ “สงฆ์” มีอำนาจสูงสุดและเป็นใหญ่ ในกิจการต่างๆ การปกครองในทางพระพุทธศาสนา จึงมีลักษณะการปกครองตามระบอบธรรมาธิปไตย ที่ยึดถือความดีงาม ความเป็นธรรม ความถูกต้อง ตามพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ และการปกครองนั้น ก็จะต้องอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ผู้ได้ปกครอง รวมถึงคนหมู่มากด้วยเช่นกัน ภายใต้ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า แนวทางการปกครอง ขาดระบอบธรรมาภิบาลที่เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการตรวจสอบความถูกต้อง จึงก่อให้เกิดปัญหา การทุจริตทั้งทางนโยบาย และการดำเนินงาน ในทุกภาคส่วน จะเห็นได้จากสถานการณ์ความ

ขัดแย้งทางการเมืองไทย ระหว่าง พ.ศ. 2547-2553 สาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง เกิดขึ้นจากความ ต้องการอำนาจ และผลประโยชน์ ในการแก้ไขปัญหา สมควรที่จะนำเอาสันติวิธีมาใช้ โดยยึดหลัก ของนิติธรรม นิติรัฐ หลักความยุติธรรม ความมี คุณธรรมและจริยธรรม โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย (Suksai, 2011) ระบอบสังฆาธิปไตยที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงวางรูปแบบไว้ นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทาง แก้ไขปัญหาการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบัน เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม รวมทั้งสามารถ นำแนวทางต่างๆ ที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงนโยบาย ทางการเมือง เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของ ประชาชนให้มีความเท่าเทียมกันมีความมั่นคง ตลอดจนมีเสถียรภาพในการปกครองมีระบอบ ธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง ส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมของนักการเมือง ตามระบอบการปกครอง ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งยังเป็นการสร้างสรรค์การปกครองให้เกิดความ เป็นธรรม เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นโดยส่วนตน และส่วนรวม

ดังนั้น จึงมีความสนใจศึกษาเชิงวิเคราะห์ ถึงรูปแบบการปกครอง ตามแนวทางพระพุทธ ศาสนาว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร พร้อมทั้งนำมา ประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพการเมืองการ ปกครองในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการปกครอง ตามแนวพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัย แบบศึกษาวิเคราะห์ (Critical Study Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารงานวิจัย รวมทั้งหลักธรรม ในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปกครองตามแนวพุทธ รวมทั้งผลงานทางวิชาการ ในรูปแบบการปกครอง ในทางพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ข้อมูลจากการ ศึกษาสรุปผล แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา เชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

4. สรุปผลการวิจัย

พระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับ การปกครองแบบเผด็จการ อำนาจนิยมโดยตรง แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว ในการจัด รูปแบบการเมือง การปกครองในแต่ละรัฐ พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะเป็นศาสดา หรือครูของกษัตริย์และประชาชน อิทธิพลทาง ความเชื่อในสมัยก่อนพุทธกาลนั้นเป็นแบบ “เทวสิทธิ์” แต่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาในแบบ “อเทวนิยม” ที่ปฏิเสธความเชื่อในแนวทางนี้ ดังนั้นรูปแบบการปกครองในสมัยพุทธกาลนั้นมีรูปแบบการปกครองที่สำคัญอยู่จำนวน 3 รูปแบบ คือ แบบสมบูรณาญาสิทธิราช (ราชาธิปไตย) แบบสามัคคีธรรม (สหพันธ์รัฐ) และแบบ จักรวรรดินิยม (อุดมรัฐ) (Changkhounyuan, 1995) อำนาจบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา หรือการบริหารงานตามแนวพระพุทธศาสนานั้น คือ การใช้หลักการของธรรมาธิปไตยในหลักการ

ปกครอง 3 ประเภท คือ อัตตาทิปไตย ธรรมาทิปไตย และโลกาทิปไตย ทำงานให้แล้วเสร็จบรรลุผลตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยบุคคลอื่น กลุ่มบุคคลองค์กรที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกันให้เกิดผลสำเร็จของงานนั้นรวมทั้งใช้เป็นหลักพิจารณาความดีความถูกต้อง ความเสมอภาค เป็นการบริหารในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข มีความเสมอภาคทางสังคมเท่าเทียมกัน มีความสมานสามัคคี และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคน ให้ได้รับความเป็นธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน (Phradhammakosacharn (Prayoon Dhammacitto), 2006) ดังนั้น หากเราพิจารณาในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้กำหนดแนวทางการบริหารไว้อย่างชัดเจนเป็นแต่เพียงหลักธรรมบางประการที่ใช้ในการอยู่ร่วมกัน พระพุทธเจ้าทรงวางรูปแบบการบริหารและการปกครององค์กรไว้ 3 ระยะด้วยกัน

1. ระยะต้นหรือระยะแรก พระองค์ทรงปกครองเองโดยมีพระองค์เป็นพระประมุขวิธีที่รับผู้เข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” (พุทธาทิปไตยหรือปิตาทิปไตย)

2. ระยะกลาง หรือ ระยะที่ 2 ทรงมอบอำนาจให้อภิพชนียภิกษุผู้มีคุณธรรมช่วยกันปกครอง โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นองค์พระประมุขวิธีรับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า “ติสรณคมนูปสัมปทา” (อภิพชนียาทิปไตย)

3. ระยะปลาย หรือ ระยะหลังทรงมอบให้สงฆ์เป็นผู้ปกครอง โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นองค์พระประมุข (Suwannabubpha, 1998)

หากเรากล่าวถึงการใช้อำนาจการปกครอง จะกล่าวถึง แนวคิดการใช้อำนาจการปกครองได้ว่า อำนาจการปกครอง ตามแนวพระพุทธศาสนานั้น ประกอบด้วย การใช้อำนาจการปกครอง 3 ประการ คือ 1) อำนาจนิติบัญญัติตามแนวพระพุทธศาสนา 2) อำนาจบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา 3) อำนาจตุลาการตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันอำนาจทั้งสามนั้น หากเป็นฝ่ายอาณาจักร ประกอบด้วย รัฐสภาที่มีอำนาจในการแก้ไขหรือตรากฎหมายใช้บังคับใหม่ ส่วนฝ่ายศาสนจักรนั้น เรียกสงฆ์หรือคณะสงฆ์ ที่มีหน้าที่ในการไต่สวนข้อขัดแย้งหรือความผิด (อธิกรรม) ที่เกิดขึ้นโดยมีพระธรรมวินัยเป็นตัวบทกฎหมาย คำตัดสินทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรถือเป็นที่สุดตามกระบวนการใช้อำนาจ (Suwannasirimethee, cited in Suwannabubpha, 1998) อีกนัยหนึ่ง การใช้อำนาจการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนานั้นเสมอเหมือนหนึ่ง เป็นการการใช้อำนาจนิติบัญญัติควบคู่กันไป หากว่าข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาท และความผิดที่เกิดขึ้นนั้นๆ อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์คงให้ยึดถือคำตัดสินนั้นเป็นที่สุด (ฝ่ายอาณาจักรเรียกตรากฎหมายใหม่ คือ การบัญญัติครั้งแรก ฝ่ายศาสนจักรเรียกว่า “มูลบัญญัติ” หรือบัญญัติเดิม ส่วนข้อแก้ไขเพิ่มเติม เรียกว่า “อนุบัญญัติ” (Panyanuphab, 2007) และเมื่อกล่าวถึง การเมืองการปกครองในยุคพุทธกาลนั้น จะพบว่า เป็นระบบการเมืองร่วมสมัย ซึ่งมีสองระบบ คือ “สาธารณรัฐ” และ “ราชาธิปไตย” ผู้นำการปกครองสูงสุดล้วนเป็นพุทธสาวกทั้งสิ้น จากพุทธประวัติจะเห็นได้ว่า “รูปแบบการปกครอง

แบบสามัคคีธรรม” เป็นรูปแบบการปกครองที่พระพุทธองค์ทรงมีส่วนร่วมในบทบาททางการเมืองการปกครองมากที่สุด (Keawchotrung, 2013)

สำหรับแนวคิดการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา ตามรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม แนวคิดนี้ เป็นรูปแบบการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีเหตุการณ์ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุที่ทำให้รัฐเหล่านี้เข้มแข็งโดยตรัสธรรม ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีในรัฐคือ “อปริหานิยธรรม” เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งในทางปฏิบัติจะใช้แนวทางการรวมอำนาจและกระจายอำนาจ มีความโดดเด่นในเรื่องของการยึดหลักการเรื่องความสามัคคี ความพร้อมเพรียงร่วมใจกันและความมีระเบียบวินัย ในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ (Phavakantanan, 1995) รัฐตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา จากทฤษฎีกำเนิดรัฐตามแนวพระพุทธศาสนานั้นเกี่ยวข้องกับ 2 ทฤษฎีด้วยกันคือ ทฤษฎีอัคคัญญสูตร (Akkhanyasuta Theory) และทฤษฎีมหาโควินทสูตร (Mahakhovintasuta Theory) ซึ่งปรากฏในพระสุตตันตปิฎกจะเห็นได้ว่า จุดกำเนิดของรัฐมาจากความต้องการแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสมาชิกในชุมชนและสังคมเป็นหลัก ดังนั้น จึงอาศัยแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ซึ่งในแนวทางปฏิบัติเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้นำทางการเมืองการปกครองในรัฐนั้นรวมทั้งแนวทางการใช้อำนาจทั้งทางตรงและ

ทางอ้อม “รัฐธรรม” (Dhamma state) จากพุทธประวัติความหมายของ “รัตนสูตร” และ “อปริหานิยธรรม” กล่าวไว้ว่า ในยุคพุทธกาลว่า “รัฐธรรม” (Dhamma state) ที่แท้จริงนั้นคือ รัฐที่มีระบอบการปกครองที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างลงตัวมีระบอบสังฆาธิปไตย และระบอบการบริหารมาตรฐานพระพุทธศาสนามีกฎหมายสูงสุดนั้นคือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ รูปแบบการปกครองแบบสังฆาธิปไตยนี้ จะมีแนวคิดไปในทางสามัคคีธรรมกล่าวคือ มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระประมุข โดยมีการบริหารจัดการผ่านมาทางระบบสังฆะ หรือ หมู่ของภิกษุสงฆ์นั้น ซึ่งความหมายของคำว่า “สงฆ์” หมายถึง หมู่สาวกของพระพุทธเจ้าเรียกว่า สาวกสงฆ์ ดังนั้น สงฆ์จึงเป็นองค์กรที่พระพุทธเจ้าทรงออกแบบขึ้นมาเพื่อความสามัคคีของเหล่าภิกษุในการทำกิจการงานหนึ่งๆ ให้ผ่านพ้นไปด้วยดี (Phramaha Chanya Suddhinano, 1998) ในส่วนของหลักธรรมสำหรับการปกครองนั้น ตามหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกจะเรียกว่า “หลักพุทธธรรมกับการเมือง” นั่นคือ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอันมีนัยยะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐหรือกิจกรรมทางด้านความสัมพันธ์ภายในประเทศของชนกลุ่มต่างๆ เป็นต้น หลักการปกครองโดยทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถวิเคราะห์ตามแนวคิดของการใช้อำนาจการปกครองเราสามารถจำแนกได้ 2 ประการคือ 1) หลักของการวิเคราะห์เป็นหลักการเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการป้อง

ปราชญ์ประพตติมิชอบด้วยการลงโทษตามสมควร แก่ความผิดพลาด และ 2) หลักของการวิเคราะห์ เป็นหลักการส่งเสริมยกย่องผู้กระทำความดี หรือประกาศเชิดชูเกียรติให้ปรากฏ (Saenburan, 2015)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันนั้นในหลายๆ ประเทศทั่วโลก ยังมีคติความเชื่อในเรื่อง ระบอบการปกครอง แบบประชาธิปไตยเป็นส่วนมาก แต่จะเป็นรูปแบบ ไตนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีของท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก ปัจจุบัน แม้การปกครองแบบประชาธิปไตย จะเป็นระบอบ การปกครองที่ใช้มากที่สุดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่ใช่ ระบอบที่ดีที่สุด ในบางประเทศก็ยังคงใช้ระบอบ การปกครองแบบอื่นผสมผสานเข้าด้วยกัน ด้วยจากที่กล่าวว่าการปกครอง คือ งานที่เกี่ยวกับ รัฐหรือแผ่นดิน การบริหารประเทศเฉพาะที่ เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ กิจการอำนวยความสะดวก และสงบสุข หรือการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การเมือง คือ การดำเนินกิจกรรมทางด้านความ สัมพันธ์ภายในประเทศรวมทั้งระหว่างประเทศ ของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง พรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่ง หมู่คณะของสังคมหนึ่ง รวมทั้งส่วนปัจเจกชนหากเราพิจารณาถึงแนวคิด ในการนำหลักธรรมมาใช้ทางการปกครอง จะกล่าวได้ว่า “หลักพุทธธรรมกับการเมือง” คือ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอันมีนัยยะ ที่สัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐหรือกิจกรรม

ทางด้านความสัมพันธ์ภายในประเทศของชน กลุ่มต่างๆ เป็นต้น ซึ่งหลักพุทธธรรมกับ การปกครอง “ธรรมะ” หรือคำสั่งสอนของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารปกครอง สามารถจำแนกได้ เป็น 7 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) หลักพุทธธรรม ที่ใช้ในการวางกรอบบริหารบ้านเมือง 2) หลักพุทธ ธรรมที่ใช้ในการเป็นผู้นำ 3) หลักพุทธธรรมที่ ใช้ในการพัฒนาประเทศ 4) หลักพุทธธรรม ที่ใช้ในการสงเคราะห์คนในสังคม 5) หลักพุทธ ธรรมที่ใช้ในการวินิจฉัยสั่งการ 6) หลักพุทธธรรม ที่ใช้ในการพัฒนาองค์กร 7) หลักพุทธธรรม ที่ใช้ในการวางแผนนโยบาย หลักพุทธธรรม ทั้ง 7 หมวดนี้ แท้ที่จริงเป็นการพัฒนาทุกสิ่ง ทุกอย่างในฐานะที่สัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน ต้องได้รับ การพัฒนาให้ไปด้วยกัน หากจะทำให้เกิดการ พัฒนาแบบยั่งยืนแล้ว จะต้องพัฒนาสิ่งทั้งปวง ทั้งทางด้านร่างกาย (กายภาวนา) ด้านสังคม (สีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้าน ปัญญา (ปัญญาภาวนา) อันเป็นทুমุมของชีวิต ของคนเรา ดังนั้น หากกล่าวโดยสรุปในแนวคิด การปกครองตามพระพุทธศาสนานั้น คือ การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงไว้มาประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง ของพื้นที่นั้นๆ อย่างมีความเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

องค์ สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ถือเป็นมหาศาสดาเอกของโลก จากคำกล่าวของ

องค์การสหประชาชาติที่ประกาศไว้ ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนที่ถูกรับบัญญัติและบันทึกไว้ ซึ่งถูกถ่ายทอดต่อกันมาอย่างยาวนานมากกว่า 2,500 ปี แนวคิดของการนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ ประกอบกับแนวทางทางการปกครอง จึงเป็นสิ่งสำคัญในลำดับต้นๆ ที่ผู้บริหารบ้านเมือง ต้องพึงตระหนักทั้งในความคิด และต้องนำมาปฏิบัติให้ได้อย่างเปี่ยมพรหมที่ชัดเจน เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เกิดผลในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยมีความคิดว่า ควรจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องทางการศึกษา รวมทั้งการนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน การศึกษาต่อเนื่องดังกล่าวสามารถสรุปแนวคิดในการศึกษาต่อเนื่อง ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมของนักปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมาย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักปกครอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา

2. การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนากฎหมายไทย จุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาปฏิบัติต่อไปในอนาคต

3. การศึกษาวิเคราะห์ การปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายเพื่อนำรูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ให้เข้ากับรูปแบบการปกครองในปัจจุบัน

References

- Changkhounyuan, P. (1995). *Political Thought in Tipitaka*. 2nd Edition. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Keawchotrung, N. (2013). Model and Principle of Government in Tipitaka, Dissertation. *Doctor of Philosophy in Buddhism*, Graduate School : Mahachulalongkornrajvidyalaya University.
- Panyanuphab, S. (2007). *Dhammadhipateyya*. <http://www.cybervanaram.net/2009-12-17-14-43-37-13/343-2010-11-23-14-21-44>. (Accessed 19 May 2015).
- Phradhammakosacharn (Prayoon Dhammacitto). (2006). *Buddhist Manangement*. Bangkok : Mahachulalongkornrajvidyalaya University Press.
- Phramaha Chanya Suddhinano. (1998). *Rath-dhamma (Dhamma of State)*. Bangkok : Panyananda Institue.
- Phavakantanan, N. (1995). Politics and Government in Buudhism base on Thinkers and Tipitaka Thesis, *Master of Political Science*. Graduate School : Chulalongkorn University.

- Suksai, P. (2011). *Thai Political Conflict Management between 2004-2010*. Bangkok : Thailand Conflict Management Club.
- Saenburan, P. (2015). Dhamma in Government of Buddhism. *Humanity and Social Science Journal*, 31st Year, Vol. 3 (September-December 2014).
- Suwannabubpha, P. (1998). *State Pholosophy : Eastern and Western Thought*. Bangkok : OS Printing House.